

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

בהעלותך
גליון לו (רפח)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראץ עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וחמשה לבריאה

בס"ד עש"ק פ' בהעלתך השנה תהא שנת מלך המשיח

ת ו כ נ ה ע נ י ב י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

טענת המלאכים "תנה הודך" וגו' ד
קדושת השבת נפעלת דוקא ע"י המנין ז

ר מ ב " ם

השלמת לימוד הרמב"ם במחזור השני מה שחיסר בראשון ז
הערה ברמב"ם ה' קידוש החודש ח
הוספות לספר "מפתח ביאורי הרמב"ם שבלקו"ש" יב

ח ס י ד ו ת

צירופי שם הוי' ושם אד' אם שולטים בכל שעה או כל רגע. יג
ציון בד"ה מים רבים תשי"ז אולי זה טה"ד יג

ש י ח ו ת

ש י ח ו ת

בית הסוהר בתור עונש אם הוא עפ"י תורה יד
בהביאור בפרש"י דש"פ נשא טז
עונש מאסר עפ"י תורה יז
מ"ת ה' ברעש אף דאח"כ ה' הענין בלי רצוי יח
הראה הקב"ה למשה הלבנה במראה הנבואה יט
סדר המסכתות וסדר הלכות שברמב"ם יט
אין עניות במקום עשירות בקרבנות הנשיאים כ
כובד הקרשים כ
הבאת העגלות והבקר הוא גמר המשכן כא
הפי' ב"וכי תעלה על דעתך" שבשעה יוה"א (גליון) כא
ישנם מקומות המקדשים ע"פ חשבון אעפ"י שהשאר מקדשים -
עפ"י הראי' כג

ש ו נ ו ת

אם שמו של משה הוא שניאורסאהן כה

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש חלק ח"י שיחה א' לחגה"ש מביא ביאור האחרונים בנוגע לטענת המלאכים תנה הודך וגו', שתנתן התורה בשמים שהיתה מצד הדין דבר מצרא ואח"כ מביא התירוצים שמובאים באחרונים ומקשה כ"ק אד"ש קושיא כללית על התירוצים שכולם לא נרמזו אפילו במענה של משה רבינו להם ואם הטענה היתה מדוע כ"מ הרי העיקר חסר מן הספר ומבאר דמכיון דהתכלית דהתורה תתקיים ע"י כוונת הבריאה דלעשות לו ית' דירה בתחתונים וידוע הדיוק בזה דבדירה נמצא האדם בכל עצמותו, וזה דוקא ע"י תורה דבתורה הוא ענין ד"איתי אתם לוקחים" וממילא נופלת הטענה דהמלאכים דהדין הוא דאם הב"מ צריך את השדה לזרעה והלוקח בשביל בנין בית נותנין את השדה ללוקח משום דישב עדיף ובעניינינו דמכיון דהתכלית דהתורה היא לעשות דירה לו ית' (דהיינו ענין של בית) בתחתונים, ממילא א"כ דינא דב"מ, וזה היתה טענת משה כלום למצרים ירדתם משא ומתן יש ביניכם כו', דהיינו שאינם שייכים לענין דדירה בתחתונים.

וע"ז ממשיך להקשות דעדיין אינו מוכן דהן אמת דכדי לעשות דירה בתחתונים צ"ל התורה למטה אבל זה אינו מסלק טענת המלאכים, משום דהם רוצים לעשות הדירה בעליונים וסוכ"ס הרי הם בני מצראנו.

ומתרץ דמוכרח לומר דהענין דדירה לו ית' אינו שייך בכלל לפעול בעליונים ודוקא ע"י עבודת התחתונים זה נפעל גם בעליונים וטעם הדבר דכח העצמיות שבתורה נתגלה דוקא ע"י עבודת הנשמה כמו שהיא באה בתוך המיצרים וגבולים שבעוה"ז, ובעולם מלא קליפות שהן נגד ה' ממש ואתכפיא ואתהפכא של קליפות היא ענין של התחדשות לעשות מיש אין וזהו דוקא בכח העצמות שהוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין והמעלה הזאת ג"כ נרמז בטענת משה כלום אב ואם יש לכם דענין הולדה זה מעין התחדשות יש מאין שזה רק בכח הא"ס.

וזה טען משה דכח ההתחדשות ישנו רק כנשמות למטה שע"י עבודתם בעוה"ז נעשו "מולידים" דלוקחים דברים תחתונים ועושים מהם דירה לו ית'.

ולכאורה צ"ע דמכיון דעצם הטענה דרוצים לעשות דירה אינו מסלק הטענה דבר מצרא דהם טענו שגם הם רוצים לעשות דירה רק צריכים להסביר דענין ההתחדשות לעשות מיש אין (דבזה נתגלה כח העצמות) זהו דוקא בתחתונים, וא"כ התשובה

הזאת היא ג"כ רק ברמז וא"כ למה לא שייך להקשות גם בזה דעיקר תשובת משה היתה דמכיון שבתורה מדובר אודות יצי"מ ושאר ענינים גשמיים הרי עכ"פ מוכח מזה דענין דירה בתחתונים נפעל דוקא ע"י עבודה בעוה"ז.

(הגם דטענת המלאכים היתה רק על חלק הסוד שבתורה דעוסקת בענינים רוחניים דוקא כמבואר בפנים השיחה עי"ש, אבל מזה גופא דשאר חלקי התורה עוסקים בענינים גשמיים זה גופא הוראה על כללות ענין דדירה שייכת רק בתחתונים).

וזה היתה עיקר תשובת משה דיהי' הביאור והטעם בזה מה שיהי' אבל לפועל אין להם טענה דמוכח מהתורה גופא דהמציאות היא עכ"פ כנ"ל.

ומה שכ"ק אד"ש מקשה דההסבר עדיין אינו מסלק טענת המלאכים, דהרי הם רוצים לעשות דירה בעליונים עיקר הקושיא דסוכ"ס מהו טעם הדבר למה עשה ה' ככה, ועוד יותר דהרי מבואר בפנים דהדירה בכל עצמותו היא בכל סדר השתלשלות גם בעליונים א"כ למה באמת אינם יכולים המלאכים להמשיך הדירה עכ"פ בעליונים וע"ז מתרץ כ"ק אד"ש את כל הביאור הנ"ל, וזה רק נרמז בתשובת משה, משום דכדי לדחות המלאכים בפועל אינו מוכרח דוקא להסביר הטעם ג"כ.

ועוד י"ל ב) דעיקר קושיית כ"ק אד"ש דהעיקר התשובה (לדברי המפרשים) חסר מן הספר היא רק למה לא נרמז זה אפילו בדברי משה דהלא מוכן דבודאי יש עוד הרבה פירושים בטענת המלאכים ועוד דגם בטענת הענין דב"מ הוא רק ברמז וא"כ למה מוכרח להיות תשובת משה בפירוש אבל עכ"פ א"א שלא יהי' בדברי משה תשובה על דברים אלו עכ"פ ברמז,

ובזה יובן כטוב טעם עכ"פ הביאור הנ"ל דדירה בתחתונים שזה נרמז עכ"פ ובעומק יותר י"ל בד"א דהנה לכאורה כד תעיין תראה כביאור כ"ק אד"ש ב' ענינים (הא') הוא עצם הענין דדירה בתחתונים דזה קשור עם עוה"ז, ודברים גשמיים, ועוד ענין (הב') דעיקר הטעם והביאור למה באמת כך אינו מצד הענין שהם תחתונים וכו' רק מצד שנמצאים כחוך הקליפות וס"א שהן נגד ה' ממש, שזה כבר למטה מענין תחתונים, ואפילו למטה מענין שאין תחתון למטה ממנו (ענין תניא פל"ו בדיוק לשונו הק').

וענין העבודה עם דברים גשמיים זהו ענין בירור וזיכוך של גשמיות שלא יעלים על אלקות והעבודה של לשבור ההעלמות והסתרים זהו ענין להפוך את ההסתר גופא לאור וזהו ענין של עבודה באופן אחד לגמרי מפני שא"א לזכך את ההסתר שלא יעלים רק מגלים את האלקות שבתוך המצב של הסתר גופא

וממילא מתבטל ההסתר ונתבאר בדברי כ"ק אד"ש דעצם העבודה של דירה בתחתונים הוא העבודה בזיכוך הגשמיות אבל הסיבה והטעם למה דוקא בתחתונים ולא בעליונים זהו מצד שבתחתונים יש העבודה ה' בהתהפכות החשך לאור.

ובמילא הענין הא' הוא בגלוי בתשובת משה משום שבודאי משה המשיך את הגילוי הזה להמלאכים ששיגו את הענין וזהו עבודה בגילוי אלקות והעבודה על שבירת ההעלמות והסתרים זהו ענין שמתעסקים עם מצב שבעצם זהו הסתר על אלקות ומשוי"ז לא ה' תשובה גלויה רק מילים ברמז שגם שם יש אלקות בתוך ההסתר.

והביאור הזה הוא ע"ד שמבואר בתו"א ובהרבה מקומות בחסידות בנוגע למגילת אסתר שרק ברמז ישנו השם הוי' עי"ש. ובהשגחה פרטית הענין הזה מתאים מאד עם השיחה ה' בחלק הנ"ל לחגה"ש בנוגע להג' נשיאים משה ודוד והבעש"ט דמשה פעל בדורו הענין דממלכת כהנים במוכן הפשוט משום דכל צרכיהם קבלו מלמעלה ודוד פעל הענין דממלכת כהנים בארץ נושבת דהיינו שכבר קבלו כל צרכיהם באופן טבעי אבל ניכר שזה עי"י ברכת ה' והטבע הוא רק כלי לזה.

והבעש"ט פעל שאפילו בתוך החשך דהגלות ועסוקים לא במלאכה סתם רק בטרדות הפרנסה זאגט דער בעש"ט אז אויך אין דער טיפעניש פון גלות קען זיך א איד אויפהויבן וכו', עי"ש.

והיינו שמה פעל עצם המשכת התורה ודוד המשיך את ענין העבודה דטבע אינו מסתיר ואדרבה זה כלי לענין "ממלכת כהנים" והבעש"ט פעל וגילה דאע"פ דבאמת יש בלבולים ובחיצוניות ישראל הם בעצם במצב של היפך דממלכת כהנים. ואעפ"כ מעלים משום שמגלין שזה רק דמיון אבל באמת בתוך זה יש אלקות.

ובזה יבואר עוד דקדוק דחילק שם הג' ענינים הללו לג' תקופות כלליות והנה קושיא הא' משה רבינו ה' בתחילת תקופה הא' דהיינו דור המדבר, ודוד ה' בתחילת תקופה של ארץ ישראל אבל הבעש"ט ה' בסוף של תקופת הגלות ולכאורה לפי ביאור כ"ק אד"ש הענין דהבעש"ט זהו ההמשכה של הענין דמ"ת דמתבטא בהעבודה דזמן הגלות ולמה זהו דוקא בהסוף של העבודה.

ולפי הנ"ל מתאים מאד משום שזה עבודה עם ההסתר ממילא בשעת העבודה אי"ז בגילוי האלקות והממלכת כהנים, ואדרבה בסוף מגלה תורת החסידות רק התכלית של העבודה הזאת משום שכבר מתנוצץ גילוי המשיח שזהו בעיקר עי"י העבודה

בזמן הגלות.

הרב דוד פרידמאן
- ברוקלין נ.י. -

ב. בלקו"ש חלק ח' ע' 51 מבאר בארוכה ששבת נפעלת ע"י המנין, פל', דוקא אחרי שעבר שש ימים, נפעלת קדושת השבת יעו"ש בארוכה ביאור הדברים.

ולמעשה מלשון הרמב"ם בהל' קדוה"ח פ"א ה"א: "אין ראית החדש מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעית".

הרי משמע ששבת קשורה ב"כל אחד מונה ששה ושובת בשביעית".

ולזה יומתק קצת הדמיון בן שבת לחודש (ראה בהפירוש שהרמב"ם רוצה לשלול כי אם החדש נמסר לכולם אז כולם יעשו מועד לעצמם, (ונראה מדבריו דהרמב"ם סברא קמ"ל דאי אפשר לדמות קביעת שבת לקביעת כל השיבוש במועדים, משא"כ בשבת משום שהוא חשבון פשוט ועצ"ע, וראה בלח"מ וצ"ע)).

כי שניהם באמת נפעלים ע"י חשבון ומנין מסויים אולם זה נמסרה לכל ישראל וחדש רק נחלת בי"ד הוא ואפשר לעי' בזה עוד.

נחמי' גרין
- ברוקלין נ.י. -

ר מ ב ם

ג. לפני איזה ימים שאלתי מכ"ק אד"ש: בנוגע סדר הלימוד ברמב"ם ג"פ ליום הנה במחזור הראשון, חסרתי כו"כ ימי לימוד, וכעת הנני לומד כבר במחזור הב'.

ושאלתי היא בנוגע להפרקים שחסרתי במחזור הראשון, האם יש מקום להשלים אותם.

ועי' ה' מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: סובב בקו תיבת יש מקום להשלים אותם והוסיף לזה תיבת: "בדיעבד".

א' מאנ"ש
- ברוקלין נ.י. -

ד. הרמב"ם בהל' קידוש החודש פ"א ה"ה-ו:

שמן יתבונן חכם מחכמי האומות או מחכמי ישראל שלמדו חכמת יון בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראיית הירח ויראה קירוב מעט במקצת הדרכים. ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה ולא ידענו שיש באותה הדרך קירוב. אל יעלה זה על דעתו אלא כל דבר שלא דקדקנו בו מפני שידענו בעיקרי הגימטריאות בראיות ברורות שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראייה ואין חוששין לו. לפיכך לא דקדקנו בו. וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרנו מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך. בכוונה עשינו זה שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארוך. כדי שלא יבהל האדם שאינו רגיל בדברים אלו ברוב החשבונות שאין מועילין בראיית הירח. עכ"ל.

דברים אלו אמורים, כנראה, בעיקר, על תוצאות החשבונות, שסכום המספר שכותב הרמב"ם בכל חשבון הוא לפעמים מקורב ולא מדויק, ולא דייק בו הרמב"ם כיון שהחילוק הוא קטן מדאי "שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראייה ואין חוששין לו" או "לפי שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת", שע"ז משתוים החישובים. ובזה כבר דנו בכמה ספרים.

אמנם ישנם חישובים שלמים, שלפי הנראה בהשקפה ראשונה פועלים גם הם על חשבון ראיית הירח, ואינם מוזכרים כלל בחישובים המובאים ברמב"ם, כנראה גם זה מאותה סיבה המוזכרת לעיל, ולא ראיתי מי שמבאר פרטים אלו. אזכיר כאן אחדים מהם, שנשארו להיות מוקשים בעת לימוד הלכות קידוש החודש, בסדר לימוד הרמב"ם:

א. אחר שביאר בפ"ד את שני המהלכים האמצעים של הירח, אמצע המסלול ואמצע הירח, מבאר בפט"ו את פעולת המרחק הכפול על אמצע המסלול (שע"ז נקבל את המסלול הנכון), ואת פעולת המסלול הנכון על אמצע הירח (שע"ז נקבל את מקום הירח האמיתי), ובכ"ז לא נזכרת כלל פעולתו הישירה של המרחק הכפול על אמצע הירח, שלפי הנראה, פעולה זו גדולה בהרבה מאשר פעולתו על אמצע המסלול, ומ"מ אינה נזכרת כלל בחשבונות הרמב"ם. ואבאר דברי:

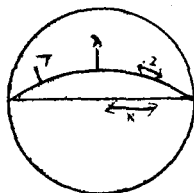
אמצע הירח הוא מהלכה של הירח (נכון יותר - של מרכז המסלול הקטן) בגלגל הגדול המקיף את העולם. מרכזו של גלגל גדול זה אינו מרכז הארץ. מרכזו של גלגל זה נע סביב מרכז הארץ ממזרח למערב, במדה כזו, שתמיד מרחקו מאמצע הירח כפול ממרחק שבין אמצע השמש ובין אמצע הירח וזהו המרחק

גובה המדינה על האורך הרביעי. ואם יהיה רוחב הירח דרומי. תגרע מנת גובה המדינה מן האורך הרביעי. ומה שיהיה האורך הרביעי אחר שגורעין ממנו או מוסיפין עליו הוא הנקרא קשת הראייה. עכ"ל.

גובה המדינה (רוחב ארץ ישראל) בצירוף רוחב צפוני של מקום הירח מגדילות את אופק האדם בא"י ומאחרות את שקיעת הירח ביחס לשקיעת השמש. לכן אנו זקוקים לתיקון זה כדי לקבל את קשת הראייה, שהוא האורך הסופי בין זמן שקיעת השמש לזמן שקיעת הירח.

אך מה שמצוה הרמב"ם לקחת שני שלישיו של רוחב הירח לעולם, אינו מובן לכאורה, שבהשקפה ראשונה יש בזה שינויים גדולים בין אם מקום הירח הוא בתחלת מזל סרטן ומזל גדי (ששם גלגל המזלות מקביל לגלגל קו המשוה ולכן רוחב הירח שהוא נצב לגלגל המזלות הוא נצב גם לגלגל קו המשוה) ובין אם מקום הירח הוא בתחלת מזל טלה ומזל מאזנים (ששם גלגל המזלות נוטה מגלגל קו המשוה בכ"ג מעלות, ולכן רוחב הירח שהוא נצב לגלגל המזלות הוא באלכסון לרוחב גלגל קו המשוה. וא"כ הרוחב הזה הוא קטן בהרבה במעלות רוחב קו המשוה).

כל זאת רואים אנו בציור ד. שרוחב הירח כשהיא במזל סרטן (ג) גדולה בהרבה ביחס לגלגל קו המשוה (א) מאשר רוחב הירח כשהיא ליד מזל מאזנים (ד). והרמב"ם אינו מזכיר שינוי זה כלל, ומדייק להוסיף "ותקח ממנו שני שלישיו לעולם", בלי כל הפרש בין אמצע הקיץ והחורף, שאז שינוי זה הוא גדול, לבין אמצע האביב והסתיו, שאז שינוי זה הוא קטן בהרבה.

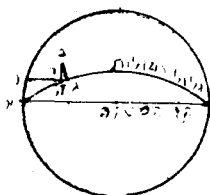

ציור ד

- א קו המשוה.
- ב גלגל המזלות.
- ג רוחב הירח במזל סרטן.
- ד רוחב הירח קרוב למזל מאזנים.

שאלתי זאת אצל הרב שלום מרוזוב שליט"א והשיבני
שדבר זה תוקן כבר בחשבוניות הרמב"ם ע"י האורך השלישי:

בפלי"ז הי"א מבאר הרמב"ם את דרך חישוב האורך השלישי,
שהוא ע"י הוספת או גרעון מעגל הירח מהאורך השני. ע"י
הוספה או גרעון אלו משתנה גם מקום רוחב הירח, כפי שאנו
רואים בציור ה. שבאורך שלישי (בין נקודות א-ה) ובאורך
רביעי (בין נקודות ה-ו) מקום הירח (ה) נמוכה יותר ממקומה
האמיתי בגלגל המזלות (ג).

ציור ה

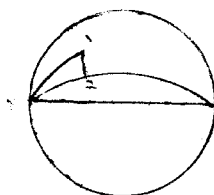
- א מקום עמידת השמש במזל מאזניים.
ב מקום עמידת הירח, כרוחב חמש מעלות מגלגל המזלות.
ג מקום הירח בגלגל המזלות.
ד קו רוחב היום במקום הירח.
ה מקום הירח באורך שלישי ורביעי, לאחר גרעון מעגל הירח.
ו נקודת שקיעת הירח באורך רביעי.

שוב כשאנו באים להוסיף או לגרוע את מנת גובה
המדינה, ממקומה המסומן באורך שלישי ורביעי (ה), תמיד
קו רוחב זה (ד), שהוא הקו שבין ב-ה נצב אל גלגל קו המשווה,
ופחות או יותר משתנה בכל תקופות השנה. לכן מנת גובה
המדינה שיהיה בכל תקופות השנה.

ג. לאחר שביאר הרמב"ם בפרק י"ז את דרכי חישוב קשת
הראיה מוסיף בהט"ז ש"אם תהיה קשת הראיה מתחלת מעלה עשירית
עד סוף מעלה י"ד. תערוך קשת הראיה אל האורך הראשון ותדע
אם יראה או לא יראה".

אורך הראשון הזה בו תלוי גודלו של חרמש הירח בשעה
זו, שהוא תלוי במעלות אורך הקשת שבין השמש לירח בכיפת
השמים. והאורך הראשון, שהוא מספר מעלות האורך שבין
השמש לירח בגלגל המזלות, אינו מספק אותנו בזה, שהרי גם
רוחב הירח, שהוא הרוחב בין הירח לגלגל המזלות, גם הוא

מגדיל את מדת המעלות שבין השמש לירח בכיפת השמים. כפי שאנו רואים בציור ו. שגודל חרמש הירח תלוי באורך שבין השמש והירח בכיפת השמים (קו א-ג) שהוא גדול יותר מאורך ראשון (קו א-ב) בגלגל המזלות. ומדוע אין הרמב"ם מתחשב כלל ברוחב זה בחשבונותיו?

ציור ו

- א מקום עמידת השמש.
 ב מקום עמידת הירח בגלגל המזלות.
 ג מקום עמידת הירח ברוחב חמש מעלות.

הרב שלום דובער לוי
 - ברוקלין נ.י. -

ה. הוספות לספר "מפתח ביאורי הרמב"ם בלקו"ש".

הלכות דעות יש להוסיף:

פ"ב ה"ג: כשמתא מאן דאית בי': לקו"ש חכ"ב ע' 162.

הלכות ע"ז: פ"א נדפס: א-ז - ט"ס הלכה זו היא בפרק י"ב הלכה א-ז.

הל' תשובה - מצות אחת: יש להוסיף לקו"ש ח"ט ע' 428.

שם פ"ב ה"ג: דומה לטובל ושרץ בידו; ראה לקו"ש ח"ז ע' 200, וראה שם ע' 194 הערה 12.

שם: ווצריך לפרוט, מציין חכ"ד ע' 242 כנראה ט"ס.

הלכות תפלה פ"ג הי"ב: ולמחר קוראין וזאת הברכה: לקו"ש ח"ט ע' 225.

הלכות ערכין: פ"ח הי"ג אל יפזר יותר מחומש; להוסיף לקו"ש ח"ז ע' 229.

הל' עבודת יום הכפורים: פרק ה' ה"א: בפנים בהיכל; לקו"ש חכ"ב ע' 92.

הל' קרבן פסח: פ"ה ה"ב פסח שני; י"ל אף דבסהמ"צ
מ"ע נז כותב שלדעת רבי לא נפטר מחיוב כרת - לקו"ש חי"ב
ע' 217 הערה 2.

הרב אהרן חיסריק
- ברוקלין נ.י. -

ח ס י ד ו ת

ו. בתניא פמ"א (נח, ב) איתא: כי בכל שעה שולט צירוף
אחד מיל"ב צירופי שם הוי' ב"ה בי"ב שעות היום וצירופי
שם אד' בלילה.

ובד"ה ויכולו תרס"ו (בהמשך תרס"ו ע' מב) - נעתק
ב"הגהות והערות על סש"ב" (ב"ספר המפתחות לספרי ומאמרי
חסידות חב"ד") עי"ש - : וכמ"ש בסש"ב פמ"א בענין י"ב
צירופי הוי' ואד' דבכל רגע נמשך צירוף חדש.

וכנראה, שאינו מעתיק לשון התניא, אלא שמפרש.

[וראה גם במאמרי אדה"ז על ענינים ע' רד: וכן בכל
יום י"ב צירופי הוי' בכל רגע צרוף אחר].

משה מנחם מענדל איידעלמאן
- תות"ל 770 -

ז. בד"ה מים רבים תשי"ז (קונט' מאמרים ע' נב) בהענין
דבני נח אינן מוזהרין על השיתוף העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א
בשוה"ג... ובד"ה מי כמוכה תרל"ז איתא שהוא ע"פ תוד"ה שמה
(בכורות ב, א), תוד"ה אסור (סנה' סג, ב), ר"ן ספ"ק דע"ז,
רי"ו נ"י"ז ח"ה. ובשו"ת ושב הכהן סל"ח ושערי אפרים סכ"ד
נחלק ע"ז.

והנה ברשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש
(ברוקלין תשמ"א) ברשימת מאמרי תרל"ז לא נמצא ד"ה זה.

לאחר זמן מצאתי בד"ה את הוי' האמרת - תרל"ב (ברוקלין
תשכ"ב) ע' 5 המדבר אודות ענין השיתוף כנ"ל ושם בשוה"ג
מעיר ג"כ אדמו"ר שליט"א שבד"ה מי כמוכה תרכ"ט איתא...
כנ"ל ובלקו"ת תורת שמואל ספר תרכ"ט ע' קמ"ג. הפס מאמר
זה ושם נמצא כנ"ל.

וא"כ עפכ"ז אולי י"ל בד"ה מים תשי"ז המציין לד"ה
מי כמוכה תרל"ז שזה טה"ד, וצ"ל שם תרכ"ט.

יהונתן דוד רייניץ

ש י ח ו ת

ח. בהנחה בלה"ק דש"פ נשא ש.ז. נת' דכל המושג של בית הסוהר בתור עונש אינו ע"פ תורה וביאר הטעם לזה, עיי"ש.

בענין זה יש להעיר ממלכים א' כב, כז - "ואמרת כה אמר המלך שימו את זה בית הכלא והאכלהו לחם צר ומים לחץ עד באי בשלוס".

הרי מפסוק זה וסיפור הנ"ל (שמלך אחאב הכניס את מיכיהו הנביא לבית הכלא) מובן שהי' כבר קיים אז מושג דבית הסוהר בתור עונש.

וכן מצינו עד"ז בירמיהו לז, טו - "ויקצפו השרים על ירמיהו והכו אותו ונתנו אותו (ירמיהו הנביא) בית האסור בית יהונתן הספר כי אתו עשו לבית הכלא".

ובדברי הימים ב' טז, י. - "ויכעס אלעא אל הראה (חנני' הראה) ויתנהו בית המהפכת כי בזעף עמו על זאת" וגו'.

וכן מצינו בעזרא ז, כה-כו בתור אופן להכריח אנשים לשמוע להוראות בית דין.

ובזמן המשנה והגמ' גם כן מצינו שמוזכר ענין דבית הסוהר.

(במס' סוטה דף כד, א. - ואלו שב"ד מקנין להן מי שנתחרש בעלה או נשתטה או שהי' חבוש בבית האסורין.

בנוגע קרבן פסח במס' פסחים צא, א - וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים... (וכן במועד קטן יג, ב).

ושם בגמ' איתא - לא שנו אלא בית האסורין דעכו"ם אבל בית האסורין דישאל שוחטין בפני עצמו וכו'. ומפרש"י בד"ה בית האסורין דישאל - כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון אי נמי כדתניא (כתובות לג, ב) ...אלא מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו.

במס' יומא יא, א מוזכר בנין של בית סוהר שהי' במחוזת ומפרש"י בד"ה אבולי דמחוזא שהיו רובן ישראל.

ובירושלמי קידושין בסופו מובא דאסור לדור בעיר שאין בה. ב"ד מכין וחובשין ומפרש הקרבן העדה שאלמלא מורא מעונש בו"ד איש את רעהו חיים בלעו.

מפסוק הנ"ל מעזרא לומדין במס' מו"ק טז, א דכתפינן ואסרינן ועבדינן הרדפה וכן מובא בהל' סנהדרין פכ"ד ה"ח.

וכן יש להעיר בארוכה מס' כתובות לג, ב (הנ"ל בדברי רש"י). במס' סנהדרין).

אבל בית סהר בתור עונש נזכר במס' סנהדרין פרק תשיעי משנה ה' - רוצח שנתערב באחרים...ר' יהודה אומר כונסין אותו לכיפה (ואין צריך לסקלן אלא כונסין אותו לחדר והן מתים ברעב). וראה סנהד' פא, ב. אבל מבואר בשיחה דזהו התחלת עונש אח"כ.

עונש זה בא בב' מקרים: א - בנידון שא' עבר על עבירה שעונשו כרת ג' או יותר פעמים. ב - בנידון של רצח והב"ד לא יכול להאשימו אבל בטוחים שהוא ה' הרוצח.

ובמס' סנהדרין פא, ב מבואר המצב של ה"כיפה": ולהעיר בהל' רוצח פ"ד ה"ח, ט שמבאר אסמכתא דרבנן לסדר עונשין אע"פ שאינו מובא בתורה.

ויש להעיר מספר יובל עמ' 178-184 שמבאר שלפני חמש או שש מאות שנה מצינו בתי סהר בסביבות פולוני' וסביבותי', ומבאר שם שמות של הבתי סהר, שמות השומרים וכו'.

בהל' פסוקות מן הגאונים סי' קלה הג' פלטוי פסק שמותר אפ' בשבת לאסור א' בבית סהר. ובשיבולי הלקט סי' ס' מובא פסק של הר' שרירא גאון להיפך.

ובענין הנ"ל להעיר משו"ע או"ח סי' שלט, ד. ברמ"א. "ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יכרח...".

וכן בתשו' הרא"ש יג, ג ותשו' הריב"ש רלד-ט, תק"ח, כמה דינים בענין שא' נכנס לבית הסהר. ובשבות יעקב ח"א סי' י"ד מבואר נידון שאסרו א' כי רצה להזיק אחר. ובמקרים שב"ד רצו לכפות א' שישמע בקולם מצינו בנוסף לרש"י במס' פסחים צא, א בתשו' ריב"ש שמח, ותשו' רשב"א ח"ב סי' רע"ו ובנידון של לכפות חליצה, בתשו' הרא"ש נב, ח.

בתשו' הרי"ף סי' קמו ותשו' ריטב"א קנט מובא שבית סהר ה' עונש בנידון שלא שומעים לפסקי בי"ד. ובטור חושן משפט סי' ב (וכן הל' סנהדרין כד, ט כנ"ל) ולבוש, אורים ותומים ונתיבות המשפט מצארים שבנוסף שלבי"ד יש כח להפקיר ממונו ה"ה שאר הדברים להחרימו ולאסרו בבית האסורים ומלקין ומבזין למי ששמועתו רעה והכל לש"ש.

להעיר מהל' רוצח פ"ד ה"ח-ט. וכן בפ"ב ה"ב-ה. וראה ג"כ תשו' הריב"ש סי' רנא. וכן בים של שלמה ב"ק פח, ו. בנידון שה' רק עד א' אבל עדותו היתה מאד משכנע,

ונאמנת.

בזכרון יהודה סי' צא בית סהר ה' עונש לאחד שה' לו ב'אה עם גו'י, בתשו' ריב"ש סי' שנא קיבל עונש א' ששכב עם אשת איש. ובענין של זנות ג"כ קיבלו עונש כמובא בשו"ת המבלי"ט ח"א סי' כב.

ובתשו' ריב"ש סי' רכב ה' עונש של בית סהר לא' שעשה חתונה בפחות ממנין.

בנידון של גניבה מובא בתשו' ריטב"א סי' קנט ודברי ריבות סי' רכב שבית סהר ה' העונש לזה. ובתשב"ץ ח"ג, קסח מבאר דהנ"ל ה' אפי' בנידון של עדות של עד א' בלבד אם שכנע את בית דין שגנב. וכן מובא בתור עונש אם לא שילם קנס בתשו' זכרון יהודה סי' לו. בספר יובל הנ"ל ע' 196 מובא שזה ה' עונש למשחקים בקוביא וכיו"ב. ואפי' אשה ה' בבית סהר שהיתה צריכה לבוא כל יום מסוף תפיל' שחרית עד סוף תפיל' מעריב ובלילה חזרה הביתה.

בתשו' ריטב"א סי' קעט הענישו א' שרצה להנשא לאשה שה' אסורה ע"פ דין ואם לא, ה' נה' משומד, עיי"ש. ומובא בספר הנ"ל ע' 196 שחסידי שבתי צבי ימ"ש ג"כ קבלו עונש של בית סהר. וכן ה' זמן של תקנות נגד עניים שלא יבקשו צדקה ברחוב כי זה ה' תפקיד של הגבאים, עיי"ש.

וכן היו מקומות שזה ה' עונש בנידון של מסירה לעכו"ם וכיו"ב.

עכ"פ מובן מהנ"ל, דמושג של בית סהר נתקבל ע"י ראשונים וגדולי ישראל.

הרב מיכאל לוזניק

- ברוקלין נ.י. -

ט. בשיחת ש"פ נשא ש.ז. הנחה בלה"ק סעיף לד בהביאור בפירש"י איתא וזלה"ק: "אך עדיין יש להקשות בנוגע לכללות הענין דהקמת המשכן "שלא ה' יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים"...

נמצאים כיום במצרים ה"פירמידות", הבנויות מאבנים גדולות ביותר, וקיימות כבר אלפי שנים, ולפי המקובל בדברי ימי העמים - ניכנו ע"י בנ"י בהיותם במצרים. וסמך לדבר - מ"ש "ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום ואת רעמסס", ערים "חזקות ובצורות לאוצר", ומובן, שערים הצריכות לשמש כמבצר לאוצר - אין עושים אותם מאבנים קטנות או אפילו אבנים רגילות, כי אם מאבנים גדולות, כדי שיחזיקו מעמד למשך שנים

רבות, כפי שאכן רואים במוחש את גדלם וחזקם של ה"פירמידות", שלמרות שניבנו לפני אלפי שנים, נשארו בקיומן עד עצם היום הזה...

ולכאורה: כיצד ניבנו ה"פירמידות" מאבנים גדולות כל כך? ועוד לפני"ז - כיצד נשאום והביאום ממקום אחר (שהרי במקום עמידתם אין אבני מחצב, ובהכרח שהביאום ממקום אחר), הרי מדובר אודות אבנים גדולות וכבדות ביותר?! הרי המענה לזה - בפשטות, שעשו זאת כמה אנשים יחדיו, כפי שאמנם רואים ע"ג ה"פירמידות" ציורים של עבדים הקשורים בחבלים ומושכים יחדיו את האבנים.

וא"כ, מתעוררת שאלה פשוטה:

משקלה של אבן אחת מאבני ה"פירמידות" הוא - שלא בערך לגבי המשקל דקרב א' מקרשי המשכן. ומכיוון שכן, היתכן שאותם יהודים שבמשך שנות שעבודם במצרים ריבוי שנים, הקימו את ה"פירמידות" - לא יכלו להקים את המשכן?! ומדוע לא יוכלו לעשות זאת כמה אנשים יחדיו?! ולשם מה הוצרכו לנס. שיהי' המשכן קם ונזקף מאליהם?!

...ויש לומר הביאור בזה:

בודאי קיימת אפשרות לשאת משאות כבדים ולהקים על ידם ערי מבצר - אבל, ישנו תנאי עיקרי בדבר - "עבודת פרך"! עכ"ל.

ויש להעיר גם דהרי כאן מדובר אודות שבט לוי והרי שבט לוי לא הי' בין אלה שעבדו עבודת פרך וא"כ הם לא היו רגילים בעבודות אלו, ולא הי' שייך אצלם ענין הנשיאת עצים כשאר בני"י שכבר נשאו,

ב. הרי הקמת המשכן הי' אחר מ"ת והרי מובא בגמ' הסיפור אודות ר' שמעון בן לקיש שרצה לעבור את הנהר ואחר שקיבל על עצמו עול תורה לא הי' יכול לעבור כמו"כ כאן אצל נשיאת המשכן.

הרב יקותיאל פרקש

- ירושלים ת"ו -

י. כמה שנתבאר בהתוועדות דש"פ נשא דלא מצינו בתורה הענין של "מאסר" בתור עונש, דאלי"ז הנהגה עפ"י תורה (הנחה בלה"ק סכ"ח), העירני אחי הרב מנחם נחום שי' ממ"ש הרמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"ה דאם לא הרגם המלך כו' הרי בי"ד חייבין מ"מ להכותם מכה רבה הקרובה למיתה "ולאסור אותן במצור ובמצוק שנים רבות" ולצערן בכל מיני צער כדי להפחיד

ולאיים על שאר הרשעים כו' עי"ש, ויש להוסיף ג"כ מ"ש בהל' סנהדרין פכ"ד ה"ט: "וכן יש לו לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האסורים כו' שנאמר הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין".

אבל פשוט דבהשיחה מדובר דענין המאסר אינו עונש מצ"ע דעי"ז יתכפר לו, כדאיתא שם בהדיא, משא"כ בהא דהל' רוצח אין המאסר עונש בשביל הרוצח מצ"ע, אלא כמ"ש הרמב"ם להפחיד שאר הרשעים, והוא בשביל תכלית אחרת, וזהו גם ע"ד המבואר בב"ב קסז, א. ונדה כה, ב. "כפתיה ואודי" דהמכוון הוא בכדי שיודה, ועד"ז מ"ש הרמב"ם בהל' סנהדרין, הרי הקדים שם בהל' ד' דזהו כשרואים בי"ד שפרצו העם בדבר יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם הכל הוראת שעה לא שיקבע הלכה לדורות, יעו"ש, וכסנהדרין מו, א, שבי"ד מכין ועונשין שלא מן התורה, היינו דזהו בשביל לגדור הפירצה שפרצו העם, אבל אין זה עונש מצ"ע לכפר על הנאשם.

* * *

ב) במה שנתבאר אודות ענין הרעש שבמ"ת דלכאורה כיון דכלפי שמיא גליא התוצאה מזה למה עשה הוי' ככה, אלא משום דהמעלה היא גדולה כ"כ דזה כדאי אף שהי' אח"כ תוצאות לא טובות (הנחת הת' ס"ז ובלה"ק ס"ה).

ראה גם בקובץ אור המאיר ח"ב ע' 234 שסיפר הג"ר מאיר שפירא מלובלין ז"ל דלפני פתיחת המעמד הגדול (חנוכת הבית דישיבת חכמי לובלין) קרא לי מו"ר האדמו"ר מצ'רטקוב ואמר לי לבי מלא חששות מעצם קיומו של מעמד גדול זה, לאור הפרסום הרחב שעשית, והמשיך בהזכירו את דברי חז"ל כי הלוחות הראשונות שניתנו בקולי קולות נשתברו מפני עין הרע ששלטה בהן, האם אין לך חשש ופחד שתשלוט כך ח"ו עין הרע? על כך השבתי - סיפר הרב ז"ל - הלא השי"ת שהכל גלוי וידוע לפניו הרי ידע כי הקולי קולות עתידים להזיק להלוחות, א"כ למה זה לא נתנם בחשאי? ואמרתי, חושבני, אין ספק שהקב"ה ידע שהלוחות ישתברו, אך מאחר ובאותה תקופה שלפני מ"ת שרוי ה' העולם באלילות של ע"ז, והקב"ה ידע כי רק מאורע מסעיר ומרעיש, בכחו לזעזע את הלבבות ולגרסם לכך שתיקלט הקריאה "אנכי ה' אלקיך" ועי"כ אמר השי"ת אם גם יעלה הדבר בשבירת הלוחות, יש להראות לכל יושבי תבל בקולי קולות את מעמד הר סיני הנורא והאדיר, המשכתי ואמרתי למו"ר זה לי שבע שנים שאני מחכה לרגע זה, בו אוכל לפנות אל הציבור היהודי המתעלם באדישות מענינם של בני הישיבות, ומתייחס בקרירות ובזלזול לבני הישיבות, אם אפי' תזיק לי ח"ו עין הרע, מוכן אני למסירת נפש זו ובלבד שיתקדש שם

ה' ושם תורתו במעמד גדול וקדוש זה, ע"כ. וזהו ע"ד שנתבאר בהשיחה, (אבל בהשיחה ניתוסף דרך בפעם הראשונה ה' ענין בלתי רצוי אבל אח"כ כבר יודעים איך למנוע זה).

* * *

(ג) כמה שנתבאר אודות מ"ש הרמב"ם דהראה הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה, והובא מ"ש בזה הצפע"נ, יש לציין מ"ש בס' אשים ושיטות (להגרש"י ז"ל) בפרק "הרואצ'ובי" ע' 112 שמבאר דבריו דשונה עדות קדה"ח מכל העדיות כלום העדים רואים כאמת את הלבנה? הרי גוף כדור הלבנה לא נראה לנו כלל, אלא שמחמת ריחוק המקום ולפי מצב הלבנה נגד השמש נדמה לנו הלבנה בתבנית זו שאנו רואים. נמצא שבאמת מצד המציאות העדים לא ראו כלום, אלא שכך אמרה התורה "כזה ראה וקדש" ר"ל: צורה כזו כשתראו תקדשו עלי' את החודש, עיי"ש יותר. אבל גם בזה יל"ע.

וראה גם בשו"ת גבול יהודה סי' ל"ו (צויין בס' הנ"ל) שמבאר בארוכה דבקדה"ח בעינן ראי' ממש דהיינו הסתכלות בגוף הירח ממש, ומביא ראי' ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' קדה"ח ה"ה דראינוהו כמים ראינוהו בעששית "אין זו ראייה ואין מקדשין על ראייה זאת" ושינה מלשון הגמ' ברי"ה כד, א. "אין מעידין עליו" דכוונתו להשמיענו דאין הטעם דדילמא אי"ז הלבנה, אלא דאי"ז ראי', כי בעינן ראיית גוף הלבנה ממש.

ובס' הדרש והעיון להג"ר אהרן לעווין הי"ד (ח"ב מאמר פ"ג) הביא מ"ש במכילתא דהראהו הקב"ה הלבנה למשה בלילה, ומקשה דא"כ למה אין מקדשין החודש בלילה, כדאיתא בסנהדרין יא, ב. הרי חזינן דהקידוש הראשון ע"י משה רבינו ה' בלילה, שהראה הקב"ה למשה הלבנה בלילה ואמר לו כזה ראה וקדש, וכמה פרטים אנו למדים לדורות מקדה"ח שנעשה ע"י משה רבינו, כדאיתא ברי"ה כב, ב, ועוד, עיי"ש בארוכה.

אבל לפי מה שנתבאר בהשיחה לדעת הרמב"ם שה' במראה הנבואה רק באותה צורה שהעדים רואים ומקדשים על פיהם, אבל לא דהי' קידוש ע"י ראי' זו מוכן דלא קשה כלל מעיקרא.

* * *

(ד) בהתוועדות דש"פ במדבר דובר אודות הסדר במסכתות הש"ס דבתחילה באה מס' פסחים ואח"כ יומא ואח"כ סוכה וביצה כו' וכדביאר הרמב"ם הטעם בסדר זה בהקדמתו לפיהמ"ש, והרמב"ם גופא בספרו כתב בסדר אחר.

לכאורה י"ל משום דמסכתות הש"ס אינו ספר שצריך ללמד על הסדר דוקא, וכדאיתא בב"ק קב, א, דאין סדר למשנה לענין מחלוקת ואח"כ סתם, דאפשר דמסכת מאוחרת אפשר שנלמד מקודם, אלא דרבי כשחברו על הסדר חברו (נכמבאר בתוס' ריש ב"מ ובכ"מ) ואין דיוק ללמד דוקא עפ"י סדר זה, לכן בזה מספיק הטעמים שמבאר בפיהמ"ש שם, כגון שהתחיל מסכת פסחים שהוא תחילת המצוות הנתונות ע"י משה, וכן דסדרן עפ"י סדר הכתובים, כגון שקלים אחר פסחים כו', ועד"ז גיטין לפני קידושין וכדומה.

אבל הרמב"ם דייק שספרו יהי' נלמד עפ"י סדר הלכותיו דוקא, לכן סדרן עפ"י סדר כזה דההלכות הבאות מקודם בנוגע ידיעתם קודם שלומד ההלכות המאוחרות, וכפי שביאר המגיד משנה בהקדמתו לספר זמנים דנוגע להקדים בהל' יוהכ"פ (לפני שאר המועדים) כיון שהוא חמור יותר מן השאר, ועד"ז הל' יו"ט, דזה כולל שלש רגלים ור"ה, וראוי הוא להיות הדבר הכולל לכולם קודם הדבר הפרטי לאחד מהם, (היינו דבתחילה צריך ללמוד הכללים ואח"כ הפרטים) עי"ש עוד בנוגע לשאר ההלכות, ועד"ז ביאר שם טעם הסדר בההלכות בעצמם, ועפ"י יש לבאר עוד כמה וכמה ענינים שבסדר הרמב"ם, וראה בס' שערים בהלכה בארוכה.

* * *

ה) בלקו"ש פ' נשוא (ס"א) מקשה על מה שהנשיאים צמצמו ונדבו רק חצי עגלה, דזהו היפך ההנהגה של נדיבות ומהרחבה ועשירות במשכן דאין עניות במקום עשירות עי"ש.

ויש להוסיף בזה ממה שמצינו במדב"ר (פי"ד, י"א) לענין קרבנות הנשיאים גופא, כבש אחד כנגד תור וגוזל שהיו קרבן עני כו' ולכן הקריב כבש במקום תור וגוזל שאין עניות במקום עשירות, עי"ש. ועד"ז בפ' י"ב שם ולמה לא הקריבו עופות לפי שאין עניות במקום עשירות.

* * *

ו) בהערה 26 ובהערה 28 הובא לשון התוס' "דהאיך יכולין קרשים שכל כך כבדים... כ"כ כובד גדול לעמוד כו".

ויש להעיר במ"ש בדעת זקנים מבעה"ת (ריש פ' תרומה) בנוגע לעצי שטים: "והוא עץ קל מאד וחלק, תדע שהוא קל שהרי מ"ח קרשים כו' כ"ז מושכין שמנה בקר שנתנו לבני מרי כמו שמפורש בפ' נשא, ואעפ"י שהקרשים גבהן עשר ורחבן אמה כו' אלא ש"מ כי עץ קל מאד".

וראה בספר הדרש והעיון הנ"ל (מאמר ר"א, ובחלק ד' כרך ב' מאמר יב) שמביא רא"י לזה שלכן היתה התיבה נעשית מעצי גופר שהוא עץ ארז, כדי שתהי' קלה לשוט על פני המים, כדאיתא בסנהדרין קח, ב, (לפי גירסת הערוך), ור"ל דלכן נקראו באמת העצים הללו עצי שטים משום שהמה קלים ושטים על פני המים, עיי"ש.

* * *

ז) בסעי' ה' מבאר דהבאת העגלות והבקר הו"ע של גמר המשכן שלא יהי' המשכן פורח באויר, והוא מעין פעולת הקרבנות במזבח שמחנך המזבח עיי"ש.

ולפי"ז נראה לתרץ בפשטות קושיית הגאון ר' שלמה קלוגער בספרו אמרי שפר בסוף פ' נשא שמקשה דלמה הקדים הטפל, דהרי לכאורה נראה דעיקר הוה הקרבת הקרבנות לחנך המזבח, ומה שהביא העגלות ובקר לשאת זה הי' טפל, וא"כ הו"ל תחלה לספר ענין הקרבת הקרבנות, ואח"כ מה שהביאו העגלות והבקר לשאת אותו ולמה עשה התורה מהעגלות לשאת, קדימה? עיי"ש.

אבל לפי המבואר בהשיחה ניחא כיון דזה נחשב לגמר המשכן וכ"ז דאין עגלות לא נגמר עשיית המשכן דפורח הוא באויר, ולכן זה בא לפני הענין דקרבנות שמחנך רק המזבח.

ויש להעיר גם ממה שנתבאר בשיחת ש"פ נשא דמשה לא רצה לקבלם כי חשב שנשיאתם יהי' ע"י נס, דלפי"ז למה אמרו משכן פורח באויר בלי עגלות, אבל בכלל הרי מוכח ממה שהנשיאים כן הביאו העגלות דחשבו שבנשיאת המשכן צריך עפ"י טבע דוקא, ושכן באמת אמר הקב"ה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

יא. בנוגע למה שכתב הת' ש.א. עמ"ש כ"ק אד"ש בש"ק פ' אחרי בגליון לו דגם כ"ק אדה"ז בכתבו בשעה"ה"א "וכי תעלה על דעתך" כוונתו ג"כ לעלי' בדעת (כמו הרמב"ם כפשנ"ו, בארוכה ב"הדרן" תשל"ה י"ל י"א ניסן ש.ז.) דלכאורה לפי"ז צ"ב על לשון אדמו"ר הזקן בתניא פי"ב בסופו "אלא שבדבר איסור אינו עולה בדעתו לעשות האיסור בפועל ממש ח"ו" ⁴ דעלי' בדעת לכאורה איך תתכן ביחד עם לעשות דבר איסור בפועל ממש? והוסיף עוד להביא שם מפ"ב "וכ"ש להעלותו על הדעת לעשותו ח"ו", יעו"ש בהערה.

ויש לכאורה ליישב בפשטות ובהקדים דהנה שם בפ"ב על מה כותב הלשון עלי' בדעת רק על עשי'. (א) עולה בדעתו לעשות. (ב) להעלותו על הדעת לעשותו. ועוד יש להעיר כי בסיום הפרק כשמדבר על טינא ושנאה אינו משתמש בהלשון עולה בדעתו רק בהלשון עולה לו מהלב להמוח.

והביאור בהנ"ל הוא ע"ד שאומרים דבמקום שבע"ת עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד. (וכפי שביאר כ"ק אד"ש בשבת שעברה על הלשון יכולין). והטעם מוסבר בכ"מ בחסידות כי בע"ת משכי בחילא יתיר, ועוד מוסבר ע"ז דבע"ת מעלה ג"כ גקה"ט לגמרי. משא"כ צדיק כו'. אינו יכול להעלותו, כי אסור וקשור הוא בידי החיצונים ולפיכך עפ"י תורה אסור לאכול דברים האסורים.

וכן מוסבר כעין זה על ענין הנסיון ואכ"מ.

והנה מכל הנ"ל מהבן, גודל המעלה וכו' והכח המיוחד שצריכים בכדי להעלות הגקה"ט ולכן יוכל להיות עלי' בדעתו כי יאכל דבר האסור. ובכחו של המאכל יקיים מצוה ועי"ז יבא להעלות גקה"ט ג"כ. ולפיכך נקרא עלי' בדעת לעשות דבר איסור.

ועל אף שכ"ק אדמו"ר הזקן כותב שם לעשות ולא ענין האכילה כו', הרי פשוט דגם רק-בעשיית דבר עבירה כגון גניבה דזה מאפשר לצדקה ולקיום מצוה בהידור וכו', וגר דע"י רמ"י וכו' ועי"ז מרוויח ואוכז לו' ואח"כ חוזר לתשובה ועוד ועוד, או דע"י העבירה יוכל לעבוד ה' במנוחת הנפש ומובן, ואין להאריך.

ועפ"י יובן למה משתמש בהלשון עלי' בדעת רק בנוגע לעשי' כי רק ע"י עשי' בפועל ממש, יוכל להיות ס"ד שיעלה ג"כ גקה"ט ע"י מצוה וע"י תשובה וכו', ובפרט לפי ביאור כ"ק אדה"ז בהאומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה דדחק ונכנס שאנל. משא"כ ע"י הרהור בעלמא פשיטא שלא יעלה וכו"ה ג"כ ע"י דיבור. - ועפ"י יובן ג"כ למה מדגיש בפועל ממש - וכן יובן לפי"ז דע"י טינא ושנאה לא שייך על עלי' גקה"ט ולפיכך לא כתב עלי' בדעת.

ואידי גרר ארא כדאי להעיר מבן איש חי (דרשות) על פ' מטעי שכתב על הפסוק בתהלים קאפ' קי"ט נשבעתי ואקימה לשמור כו' דלכאורה כבר מושבע ועומד מהר סיני וכו' ומבאר שם דהשבועה הוא דאפי' יהי' זמן וכו' דע"י עבירה יוכל לבא לידי קיום מצוה וכו' ויסיתנו יצרו, דמותר ומחוייב לעשות העבירה וכו', ולפיכך הוסיף עוד שבועה על עצמו דאפילו אם יסיתנו יצרו דמטעם הנ"ל מחוייב עפ"י תורה

לעשות העבירה כנ"ל מ"מ הרי כבר נשבע דבשום פנים ואופן לא יעבור על דברי התורה, ולכאורה הרי"ז קצת בדומה להמבואר לעיל עכ"פ בדא"פ על דברי אדמו"ר הזקן בתניא, על"י בדעת. וכו'.

אולם לפי"ז יוצא דנחלקו אדמו"ר הזקן והבן איש חי בדרגת דהע"ה, דהנה בפ' ו' בתניא מסביר דרגת דוד דולכי חלל בקרבי דהוא בדרגת צדיק.

ובפי"ג מסביר דאפי' בינוני הנה הוא כ"כ מזוכך דאינו עולה על דעתו לעשות דבר האיסור. וכו' ובבן איש חי הסביר דדע"ה פחד דיעלה על דעתו, וכו'. ולפיכך הוצרך לנשבעתי ואקימה כדלעיל.

ואין לומר דדוד המלך חשב א"ע לפחות מדרגתו באמת. (א) דהוא בעצמו פי' דרגתו דולכי חלל בקרבי. (ב) דרך ברבה שייך דבר כזה משום דלא פסיק פומי' מגירסא. (ג) דדוחק גדול לומר דחשב א"ע לפי שיטת אדמו"ר הזקן עוד פחות מבינוני דאפילו בינוני אינו עולה בדעתו כמוסבר בארוכה בפי"ב.

אלא י"ל בזה לכאורה ע"ד המבואר בהמשנה באכות פ"ב. דואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואכמ"ל.

מנחם מענדל כהן
- תלמיד בישיבה -

יב. בהתוועדות ש"פ בראשית ב' (ש.ז.). (הנחה בלה"ק סמ"ב) נתבאר ההכרח שגם בעת שהיו מקדשין החדש ע"פ הראי', היו מקומות בעולם (כמו אספמיה - שהי' רחוק מא"י יותר משנה) שהיו מקדשין ע"פ החשבון. עיי"ש.

וצריך להבין: הטעם לקביעת יו"ט (בזמח"ז) לשני ימים מבואר ברמב"ם הל' קדח"ח פ"ה ה' ד-ה: כשהיתה סנהדרין קימת והיו קובעין על הראי' היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהם שלוחי תשרי עושים ימים טובים יום אחד בלבד, ושאר המקומות הרחוקים שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם היו עושים שני ימים מספק לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש... בזמן הזה... ה' מן הדין שיהיו... עושין יום טוב אחד בלבד אפי' מקומות הרחוקים שבחוצה לארץ, כמו בני ארץ ישראל שהכל על חשבון א' סומכין וקובעין אבל תקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם. בידיהם. עכ"ל.

נמצא מדברים אלו, שכשקובעין החדש ע"פ החשבון - (ולא ע"פ הראי') עושים יו"ט יום א' בלבד, ורק בכדי שיזהרו

במנהג אבותיהם - עושים יו"ט שני ימים.

ועפ"ז צלה"ב ולברר "מנהג אבותינו" במקומות הנ"ל (שהיו קובעין ע"פ החשבון) ובמילא צ"ע גם מנהג מקומות אלו בזה"ז, ובהקדים:

עפ"י הנ"ל ברמב"ם - שכל טעם לקביעת יו"ט שני הוא רק מצד זה שהיו קובעים היו"ט בחו"ל ע"פ קביעת החדשים שבא"י - שהי' ע"פ הראי', וא"כ מספק באיזה יום קבעו החדש, עשו יו"ט שני ימים. אבל במקומות שלא היו סומכים על החשבון שבירושלים (מפני ריחוק המקום) לכאורה היו עושים יו"ט רק יום א' ולא שני ימים.

אמנם, בספר אמרי ברוך על הטורי אבן (ר"ה כ' ע"ב) כתוב: נ"ב י"ל דמקום שאין ב"ד לקדש ע"פ הראי' סומכין מדאורייתא על החשבון, עד יודע להם מב"ד שבא"י אם שינו בקידוש או עיבור בחילוף מכפי שהי' ראוי' להיות ע"פ חשבון... והא שעשו ב' ימים במקום שאין הגעת השלוחים הי' מדרבנן. עכ"ל.

ולפי"ז מוסבר, לכאורה, שאף שבעצם הי' צריכים לעשות יו"ט יום אחד בלבד, אעפ"כ מפני תקנת חכמים עשו יו"ט ב' ימים.

אבל עדיין צ"ל:

א) זה גופא טעמא בעי, למה תיקנו חכמים ב' ימים במקומות אלה, (וא"א לומר מפני שלא לחלוק - מפני שבלאו הכי הי' חילוק מנהגים בא"י וחו"ל כדלקמן).

ב) יש לחלוק במ"ש האמרי ברוך לנדו"ד: מ"ש האמרי ברוך שאף שבעצם היו צריכים לעשות יו"ט יום א' - ולא שני ימים, הרי זה במקום שיש לה שייכות (קצת עכ"פ) להחשבון שבירושלים - וז"ל: עד יודע להם מב"ד שבא"י אם שינו... עכ"ל. היינו שאף דבד"כ הרי קביעת החדש הי' ע"פ חשבון אעפ"כ שייך שהלוח שלהם ישתנה ע"פ הקביעות שבירושלים שהי' ע"פ הראי', וע"כ תיקנו חכמים - מפני שיש השייכות מחשבון שלהם לחשבון שבירושלים - שיתנהגו ביו"ט כמו שמתנהגים בירושלים, וא"כ מפני ספק יום קביעת יו"ט בירושלים יתנהגו ב' ימים יו"ט.

אבל בנדו"ד - שא"א להיות שום שייכות מהקביעות שבירושלים להקביעות שבאספמיה שהי' רחוק שנה א' (שכתוצאה מזה יתשנה משהו בהלוח שלהם) לכן מה ההכרח שהיו צריכים לעשות היו"ט ב' ימים - הרי אין לה שום שייכות להקביעות בירושלים!?

והנה את"ל שהיו עושים יו"ט רק יום א' (מפני שהיו קובעים ימים טובים שלהם ע"פ החשבון), נמצא שגם בזה"ז במקומות אלו שבחו"ל, היו צריכים לעשות יו"ט רק יום א' מפני ש"זהו במנהג אבותיהם בידיהם". (ואעפ"כ לא מצינו בשום מקום דבר כזה).

ואף ש"ל, שמפני "לא לחלוק" בחו"ל שמקומות מסויימים יעשו יו"ט שני ימים, ומקומות מסויימים יעשו יו"ט יום א' בלבד -

זה אינו מסתבר כי לפועל כתב הרמב"ם, שם הי"א, שבא"י גופא בזמנ"ז, יש מקומות שעושים יו"ט יום א' בלבד ויש מקומות שעושים יו"ט שני ימים, וכמו"כ אפשר להיות בחו"ל.

יהודה ארי' לייב שם-טוב
- תלמיד בישיבה -

ש ו נ ת

יג. באגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"ץ כרך ד' במפתח השמות נסמן "שניאורסאהן, משה באדה"ז: עט, רסב (?).

ויש להעיר א) שם משפחתו של ר' משה לא הי' שניאורסאהן, ב) הנה ז"ל רבינו בעמ' רסב, "שלהי אלול תקנ"ו, כשחזרו השלוחים החסידים ר' משה ור' פינחס ור' יצחק משה מנסיעתם להרבנים הנ"ל הרי"ל כהן, ור' משולם זוסיא מאניפאלי, שנסעו להתישב עמם בדבר הדפסת ספר הק' התניא, הודיע כ"ק רבינו להמדפיס דסלאוויטא את הסכמתו להדפיס את ספרו... עכ"ל. וכן' חשב המהדיר שכוונתו לר' משה בן אדמו"ר הזקן. אמנם להלן בע' רסו אנו קוראים: "החסיד ר' אבא פערסאן נ"ע סיפר בשם חותן חותנו החסיד ר' זאב וילענקער, מה ששמע מאחיו החסיד המפורסם ר' משה וילענקער ששמע בנסיעתו אחד עם חבריו החסידים ר' פנחס משקלאו ור' יצחק משה מיאסי בשליחות כ"ק רבינו אל הרבנים הצדיקים רי"ל כהן ור' זוסיא מהאניפאלי להתישב ע"ד הדפסת ספר התניא", עכ"ל היינו שר' משה הנ"ל הוא ר' משה וילענקער.

והנה ברמ"ח אותיות אות ריח: "כששלח אדמוה"ז את ר' ישראל יפה המדפיס עם התניא לקבל הסכמות ישב לכתוב לר' זושא והתחיל הגאון... ופנה לר"י וא"ל אל תתפלא שאני כותב גאון, אני יודע שהוא גאון...". (וההמשך המעשה שם כבמגדל עוז, ע' רנג אות יז, ועיין מה שהעירו על נוסח

המגדל עוז בגליון כו (רעז) ולפי הנוסח שבכאן מיושב)
וצ"ע א) מה לר"י יפה שה'י' מדפיס בקאפוסט עם התניא שנדפס
בסלאוויטא ב) ועיקר באגרות הנ"ל בב' המקומות לא נזכר
ר"י יפה כא' מאלה שנסעו לקבל הסכמות.

הרב יהודה שלמה ווייס

ירוקלין נ.י. -

לעילוי נשמת

הרב אליעזר צבי ע"ה

בן הרב אברהם ברוך ואלטע פריידא' ע"ה

טיקאצקי

נפטר כ"ף מנחם-אב תשל"ב

וחאשה החשובה מרת מרים ע"ה

בת ר' מרדכי אליעזר ודינא ע"ה

נפטרה כ"ד אלול תשל"ג

נדפט ט"י בנם ובתם

ר' אברהם מרדכי גרשון שיחי' טיקאצקי

מאנטריאל קנדה

מרת אסתר סויבע ובעלה ר' הערשל ארטהור שיחיו וויסץ

ובנם ובנותיהם שיחיו

קאליפארניע

וע"י בני דוד אינסערנעשענעל